

OSTRAVAN.CZ

1. Smetana v koutě? Nadšené přijetí operního cyklu v Ostravě svědčí o naprostém opaku

08.03.2024 ostravan.cz - Milan Bátor

Odkaz na originál

"Jak se rychle mění vkus! Což ta krásná svoboda, o které jsi snila a jež tobě nade vše v světě dražší byla," zpívá s potměšilým úsměvem Anežka. Jedna ze dvou vdov, která se na rozdíl od Karoliny odmítla ponořit do celoživotního smutku a dokáže se ze života radovat. Jenomže není smutek jako smutek. V každém srdci je právě tolik místa, kolik si člověk dokáže připustit.

Střet dvou rozdílných individualit vdov Karoliny a Anežky není konstruován samoučelně. Naopak odhaluje mnohdy matoucí a dvousečnou funkci konvence a předsudků. Smetana se vysmívá nerovnému postavení muže a ženy. Hajný Mumlal je doma despotou, který svou manželku ovládá a každý náznak jejího nesouhlasu krotí jako projev "feny". Veřejně si hraje na strážce morálky a ctnosti, ve skutečnosti by neváhal svou ženu při první příležitosti okamžitě podvést.

Smetana v každé své opeře rozmatává křehké předivo mezilidských vztahů. Scéna, v níž si to obě vdovy takzvané vyříkají, patří k nejsilnějším okamžikům díla. Je rozumné požadovat si něco nalhávat? Samozřejmě, že ne, ale obvykle potřebujeme někoho, kdo by nám to řekl. Nevědomost je sladká, vyslovil se slastnou úlevou Cypher v Matrixu, když se rozhodl zmařit poslední boj o svobodu lidstva. Z operní inscenace *Dvě vdovy*. (Foto: Martin Popelář)

Smetana ve svých operách otvírá na pozadí historických či dobových reálií mnoho různých témat. Dvě vdovy jsou parafrází konverzačních komedií, přenesenou ovšem do specifického českého prostředí. Hudební a zvláště psychologická charakteristika hlavních postav se vymyká klíšoidním poznámkám o vlivu Wagnera. Ve skutečnosti se Smetana opíral o skvělé znalosti italské a francouzské opery a jeho hudební invence a dramatický cit jsou ryze původní a nové. Proč *Dvě vdovy* sklidily v době svého vzniku tak negativní reakce kritiky?

Důvody můžeme hledat v zakořeněných rituálech společnosti, která ráda setrvává ve stereotypch, třebaže nejsou žádným přínosem. Dalším problémem byla role, do které se obrozenecká "elita" snažila skladatele vehnat. Podle přání těchto vlastenců by bylo nejlepší jít ve stopách staré dobré *Prodané nevěsty*. Proč nevyužít něco, co funguje na davy a uspokojí řevnivé představy kritiků? Jenže tady je právě onen gordický uzel. Smetana nechtěl a nedokázal vykrádat sám sebe, ani nepotřeboval oslí můstky k nepochybně dobře míněným patriotickým snahám svých hudebních předchůdců.

Úsilí o rovné postavení muže a ženy, ale i respekt k odlišnému pohlaví je u Smetany zdokumentován na každém kroku. Dokládá to i jeho nejúspěšnější opera *Hubička*, nečekaný triumf jeho nelehké kariéry. Napsal ji po děsivé ztrátě sluchu obezděn do ticha a obskurních, často i děsivých zvuků, které slyšel pouze on sám ve své mysli. Už téma *Hubičky* je další ukázkou dramaturgické odvážnosti a – opět – nesmlouvavé vůle k pravdě s jemně noblesní dávkou shovívavé ironie a úsměvné nadsázky.

Z operní inscenace *Hubička*. (Foto: Martin Popelář)

Co je společenskou normou? Dát pusu svému partnerovi, když vás upřeně pozoruje celá vesnice? Je to výraz pravého citu? Jak vlastně vypadá normální reakce? Kam až sahá osobní svoboda, co je láska a co pouhá manipulace? Smetana v této své opeře vytěžil z tématu daleko víc, než se skrývá za shovívavým pláštíkem "prostonárodní" opery. Verše Elišky Krásnohorské "Smířily se vzdory, změknu naše hory, ona jej, on ji má rád, dobře dobře nastokrát!" s mimořádnou empatií postihují nejen konkrétní příběh, ale i životní realitu a bolestnou touhu samotného Smetany.

V *Hubičce* se nakonec oba hlavní protagonisté Lukáš a Vendulka po opětovné slovní přestřelce smíří, ale není jisté, že jejich svárlivé egocentrické povahy o sebe v budoucnu opět a znovu nekřísnou. Smetanovi šlo o něco jiného. Chtěl ukázat, které věci jsou v životě skutečně podstatné. Je přirozené a nevyhnutelné dělat chyby, ale stejně tak důležité je umět odpustit, poděkovat a mít rád. Zdá se to málo? Stačí se podívat kolem, nebo ještě lépe, začněte u sebe...

Smetana se vyhýbal fádnímu moralizování, planému vlastenectví a dokázal i přes těžko pochopitelné rány osudu a překážky vidět na světlo konci tunelu. Vnímá bytostně potřebu kvalitních mezilidských vztahů. Proto lze jeho opery stěží chápat jako pouhé institucionalizované produkty, které splňují představy buditelů národního uvědomění. Jsou to díla strhujících hudebních a dramatických kvalit, která se bez skrupulí vyrovnají operám Smetanových evropských soupeřů.

Z operní inscenace *Hubička*. (Foto: Martin Popelář)

Aniž by o to programově skladatel usiloval, navázal Smetana na klasický odkaz svých předchůdců a s progresivním tahem na branku vytvořil osmidílný operní monument naprosto mimořádných kvalit. Dá se v něm najít téměř vše: léčivá i destruktivní moc slov, pomíjivost i hodnota života, vystoupení z konvencí, překračování hranic i respekt k tradici. Úcta k lidskému životu a nekompromisní pojmenování zla.

Bylo by nemístné spekulovat, jestli se kvůli prožitému utrpení dokázal dívat na věci s větším nadhledem. Jedno přísloví praví: Horší než být hluchý by bylo slyšet, ale nemít žádné představy. Je zvláštní vidět, s jakými pocity a často nepředstíraným nadšením reagují na jeho opery *Dvě vdovy* a *Hubička* diváci ve 21. století.

Těžko soudit, ale zřejmě by Smetana přehodnotil svůj výrok: "Nechci, aby se moje skladby do kouta uschovávaly" Nic takového totiž Bedřichu Smetanovi ani dvě století po jeho odchodu do hudebního nebe nehrozí.

URL | <https://www.ostravan.cz/83949/smetana-v-koute-nadsene-prijeti-operniho-cyklu-v-ostrove-svedci-o-naprostem-opaku/>

« zpět na začátek

Smetana v koutě? Nadšené přijetí operního cyklu v Ostravě svědčí o naprostém opaku

8.3.2024 15:46 [Milan Bátor](#) [Obraz & Slovo](#) [Komentář](#)

V Ostravě intenzivně pokračují oslavy dvousetletého výročí narození českého skladatele Bedřicha Smetany. V uplynulých dnech zazněly opery Dvě vdovy a Hubička, jež svým způsobem reflektují roli a postavení ženy ve společnosti. Jak Smetana vnímal ženy? Obě opery svým způsobem naznačují přístup, který překračuje svou dobu. Nad kompletním Smetanovým operním dílem, které pro tyto dny připravilo Národní divadlo moravskoslezské, se zamýšlí hudební a divadelní publicista Milan Bátor.

[Zvětšit](#)

[obrázek](#)

Veronika Rovná v ostravské operní inscenaci Hubička.

„Jak se rychle mění vkus! Což ta krásná svoboda, o které jsi snila a jež tobě nade vše v světě dražší byla,“ zpívá s potměšilým úsměvem Anežka. Jedna ze dvou vdov, která se na rozdíl od Karoliny odmítla ponořit do celoživotního smutku a dokáže se ze života radovat. Jenomže není smutek jako smutek. V každém srdci je právě tolik místa, kolik si člověk dokáže připustit.

Střet dvou rozdílných individualit vdov Karoliny a Anežky není konstruován samoučelně. Naopak odhaluje mnohdy matoucí a dvousečnou funkci konvence a předsudků. Smetana se vysmívá nerovnému postavení muže a ženy. Hajný Mumlal je doma despotou, který svou manželku ovládá a každý náznak jejího nesouhlasu krotí jako projev „feny“. Veřejně si hraje na strážce morálky a ctnosti, ve skutečnosti by neváhal svou ženu při první příležitosti okamžitě podvést.

Smetana v každé své operě rozmotává křehké předivo mezilidských vztahů. Scéna, v níž si to obě vdovy takzvaně vyříkají, patří k nejsilnějším okamžikům díla. Je rozumné požad si něco nalhávat? Samozřejmě, že ne, ale obvykle potřebujeme někoho, kdo by nám to řekl. Nevědomost je sladká, vyslovil se slastnou úlevou Cypher v Matrixu, když se rozhodl zmařit poslední boj o svobodu lidstva.

Z operní inscenace Dvě vdovy. (Foto: Martin Popelář)

Smetana ve svých operách otevírá na pozadí historických či dobových reálií mnoho různých témat. Dvě vdovy jsou parafrází konverzačních komedií, přenesenou ovšem do specifického českého prostředí. Hudební a zvláště psychologická charakteristika hlavních postav se vymyká klišoidním poznámkám o vlivu Wagnera. Ve skutečnosti se Smetana opíral o skvělé znalosti italské a francouzské opery a jeho hudební invence a dramatický cit jsou ryze původní a nové. Proč Dvě vdovy sklidily v době svého vzniku tak negativní reakce kritiky?

Důvody můžeme hledat v zakořeněných rituálech společnosti, která ráda setrvává ve stereotypch, třebaže nejsou žádným přínosem. Dalším problémem byla role, do které se obrozenecká „elita“ snažila skladatele vehnat. Podle přání těchto vlastenců by bylo nejlepší jít ve stopách staré dobré Prodané nevěsty. Proč nevyužít něco, co funguje na davy a uspokojí řevnivé představy kritiků? Jenže tady je právě onen gordický uzel. Smetana nechtěl a nedokázal vykrádat sám sebe, ani nepotřeboval oslí můstky k nepochybně dobře míněným patriotickým snahám svých hudebních předchůdců.

Úsilí o rovné postavení muže a ženy, ale i respekt k odlišnému pohlaví je u Smetany zdokumentován na každém kroku. Dokládá to i jeho nejúspěšnější opera Hubička, nečekaný triumf jeho nelehké kariéry. Napsal ji po děsivé ztrátě sluchu obezděn do ticha a obskurních, často i děsivých zvuků, které slyšel pouze on sám ve své mysli. Už téma Hubičky je další

ukázkou dramaturgické odvážnosti a – opět – nesmlouvavé vůle k pravdě s jemně noblesní dávkou shovívavé ironie a úsměvné nadsázky.

Z operní inscenace Hubička. (Foto: Martin Popelář)

Co je společenskou normou? Dát pusu svému partnerovi, když vás upřeně pozoruje celá vesnice? Je to výraz pravého citu? Jak vlastně vypadá normální reakce? Kam až sahá osobní svoboda, co je láska a co pouhá manipulace? Smetana v této své opeře vytěžil z tématu daleko víc, než se skrývá za shovívavým pláštíkem „prostonárodní“ opery. Verše Elišky Krásnohorské „Smířily se vzdory, změknu naše hory, ona jej, on ji má rád, dobře, dobře nastokrát!“ s mimořádnou empatií postihují nejen konkrétní příběh, ale i životní realitu a bolestnou touhu samotného Smetany.

V Hubičce se nakonec oba hlavní protagonisté Lukáš a Vendulka po opětovné slovní přestřelce smíří, ale není jisté, že jejich svárlivé egocentrické povahy o sebe v budoucnu opět a znovu nekřísnou. Smetanovi šlo o něco jiného. Chtěl ukázat, které věci jsou v životě skutečně podstatné. Je přirozené a nevyhnutelné dělat chyby, ale stejně tak důležité je umět odpustit, poděkovat a mít rád. Zdá se to málo? Stačí se podívat kolem, nebo ještě lépe, začněte u sebe...

Smetana se vyhýbal fádnímu moralizování, planému vlastenectví a dokázal i přes těžko pochopitelné rány osudu a překážky vidět na světlo konci tunelu. Vnímá bytostně potřebu kvalitních mezilidských vztahů. Proto lze jeho opery stěží chápat jako pouhé institucionalizované produkty, které splňují představy buditelů národního uvědomění. Jsou to

díla strhujících hudebních a dramatických kvalit, která se bez skrupulí vyrovnají operám Smetanových evropských soupeřů.

Z operní inscenace Hubička. (Foto: Martin Popelář)

Aniž by o to programově skladatel usiloval, navázal Smetana na klasický odkaz svých předchůdců a s progresivním tahem na branku vytvořil osmidílný operní monument naprosto mimořádných kvalit. Dá se v něm najít téměř vše: léčivá i destruktivní moc slov, pomíjivost i hodnota života, vystoupení z konvencí, překračování hranic i respekt k tradici. Úcta k lidskému životu a nekompromisní pojmenování zla.

Bylo by nemístné spekulovat, jestli se kvůli prožitému utrpení dokázal dívat na věci s větším nadhledem. Jedno přísloví praví: Horší než být hluchý by bylo slyšet, ale nemít žádné představy. Je zvláštní vidět, s jakými pocity a často nepředstíraným nadšením reagují na jeho opery Dvě vdovy a Hubička diváci ve 21. století.

Těžko soudit, ale zřejmě by Smetana přehodnotil svůj výrok: „Nechci, aby se moje skladby do kouta uschovávaly“. Nic takového totiž Bedřichu Smetanovi ani dvě století po jeho odchodu do hudebního nebe nehrozí.

Milan Bátor